

Секція 1

*К.е.н., доцент Губарик О.М.*

*доцент кафедри обліку, оподаткування та  
управлінні фінансово-економічною безпекою*

*Дніпровський державний аграрно-  
економічний університет, м. Дніпро*

*E-mail: o.gu@ukr.net*

## **СТАТУТНИЙ КАПІТАЛ БАНКУ: ОБЛІКОВИЙ АСПЕКТ**

Капітал є однією із визначальних доміант розвитку та функціонування економічної системи країни в цілому. Як відомо, він є складною, багатогранною категорією, еволюція якої відображає історичний процес розвитку суспільства, його продуктивних сил і виробничих відносин, право власності тощо.

Капітал банку – це сукупність власних, залучених і позичених коштів, що перебувають у розпорядженні банку та використовуються ним для формування матеріальних, нематеріальних і фінансових активів у грошовій формі та здійснення своєї діяльності з метою отримання прибутку [1].

Структура власного капіталу банку є досить складною, що пов'язане з низкою обставин, а саме – з необхідністю дотримання певних економічних нормативів, потребою у формуванні резервів на випадок непередбачених ситуацій і різних фондів, призначених для реалізації політики розвитку банку [2].

Загалом, власний капітал складається зі статутного капіталу, резервного капіталу та нерозподіленого прибутку. Він є власністю банку та нагромаджується для уникнення негативних наслідків тимчасового падіння вартості активів, а також для підтримання довіри до банку. Згідно із Законом України «Про банки та банківську діяльність», статутний капітал – це сплачена грошовими внесками учасників банку вартість акцій, паїв банку в розмірі,

визначеному статутом [3].

Статутний фонд може створюватися лише за рахунок власних коштів учасників чи акціонерів. Не допускається його формування за рахунок банківських кредитів, коштів неприбуткових організацій (таких, які за статутом не мають права на здійснення комерційної діяльності та отримання прибутку), бюджетних коштів, які мають інше цільове призначення [5].

Отже, варто підкреслити, що статутний капітал – це основна складова власного капіталу, сформованого засновниками банку залежно від його організаційно-правової форми, відповідно до його статуту, для забезпечення існування та ефективної діяльності банку. Своєю чергою, статутний капітал формується за рахунок первинного та періодичного випуску простих та привілейованих акцій, а також розкритого прибутку минулого року у вигляді дивідендів, що направлені на збільшення статутного капіталу комерційного банку та додаткових внесків власників, що також спрямовані на збільшення статутного капіталу [6].

Згідно із Законом України "Про банки та банківську діяльність", мінімальний розмір статутного капіталу на момент державної реєстрації банку не може бути меншим, ніж 500 млн. грн.

Для вже працюючих банків, статутний капітал яких не відповідає цій вимозі, Національний банк розробив графік поступового приведення його розміру до відповідності із вимогами. Згідно із законодавством, статутний капітал банків має бути не меншим, ніж 120 млн. грн. до 17 червня 2016 року і поступово збільшений до рівня 500 млн. грн. до 11 липня 2024 року [3].

До реєстрації банків у територіальному управлінні Національного банку України (за місцем створення банку) відкривається накопичувальний рахунок, на якому акумулюються кошти учасників та акціонерів для формування статутного капіталу банку. До реєстрації банку жодних бухгалтерських записів не виконується. По завершенню процедури реєстрації банку у територіальному управлінні НБУ за місцем знаходження новостворюваного банку, йому відкривається кореспондентський рахунок. На цей рахунок не пізніше

наступного дня після його відкриття перераховуються кошти із накопичувального рахунку, які утворюють статутний капітал банку, обсяг якого обліковується за балансовим рахунком 5000 П «Статутний капітал банку».

Важливо зазначити, що сальдо цього рахунку відповідає обсягу статутного капіталу, зафіксованого в установчих документах і дорівнює сумарній номінальній вартості випущених акцій. Облік сум незареєстрованого, але сплаченого засновниками (акціонерами, учасниками) банку статутного капіталу з 11 вересня 2017 року ведеться за рахунком 5004 П «Незареєстрований статутний капітал» згідно змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України, затверджених Постановою Правління НБУ від 11 вересня 2017 року № 89 [4].

Рахунок 5004 П «Незареєстрований статутний капітал» призначено для облік сум коштів, що отримані від засновників (акціонерів, учасників) банку за акціями або паями, а також сум прибутку або його частини до реєстрації статутного капіталу. За кредитом рахунку проводяться суми, що отримані банком в оплату акцій або паїв до реєстрації статутного капіталу. За дебетом рахунку проводяться суми зареєстрованого статутного капіталу або суми, що повертаються в разі відмови в погодженні статуту банку [8].

Викладене вище узагальнює перше правило обліку статутного капіталу.

Друге правило стосується обліку емісійних різниць, тобто обліку перевищення суми коштів, отриманих від первинного випуску власних акцій над їх номіналом.

У період первинного випуску акцій їх можливо розмістити або за номіналом або ж за ціною, що перевищує номінал, що призводить до виникнення емісійних різниць.

За рахунком 5000 П «Статутний капітал банку», вартість розміщених акцій враховується виключно за номіналом. Для обліковування емісійних різниць призначено рахунок 5010 П «Емісійні різниці». Кредитовий залишок за цим рахунком є джерелом покриття за необхідності суми перевищення номінальної вартості акцій над ціною їх викупу в акціонерів.

Статутний капітал банку формується з акціонерного або приватного капіталу емісією акцій чи внесків засновників, створюється лише за рахунок власних коштів учасників чи акціонерів. Не допускається його формування за рахунок банківських кредитів, коштів неприбуткових організацій, бюджетних коштів, які мають інше цільове призначення [7].

На загальну суму зареєстрованого статутного капіталу банк випускає акції, стає їх емітентом і зобов'язується виконувати зобов'язання, що виникають з умов їх випуску. Права та обов'язки щодо цінних паперів виникають із часу їх передавання емітентом або вповноваженою ним особою покупцеві (одержувачу).

Для обліку власних акцій (часток, паїв) використовується контрпасивний рахунок 5002 КП «Власні акції (частки, паї), що викуплені в акціонерів (учасників)». В обліку залишок за контрпасивними рахунками регулює відповідну статтю пасиву балансу. У нашому випадку це сума зареєстрованого статутного капіталу банку (рахунок 5000 П «Статутний капітал банку»).

Водночас методика обліку статутного капіталу передбачає формування додаткової інформації щодо вартості акцій у розрізі їх видів, а саме: простих, привілейованих та акцій, викуплених в акціонерів. Необхідно також володіти інформацією щодо кількості акцій, які належать кожному окремому акціонеру.

Така інформація фіксується у підсистемі аналітичного обліку. За балансовим рахунком 5000 П «Статутний капітал банку» відкриваються окремі аналітичні рахунки, а саме: 5000.1 – призначений для обліковування вартості простих акцій; 5000.2 – призначений для обліковування вартості привілейованих акцій; 5000.3 – призначений для обліковування акцій, викуплених в акціонерів. Підсумок їх кредитового залишку складає загальну суму зареєстрованого статутного капіталу, що обліковується за рахунком 5000 П [9].

Отже, в останні роки вітчизняні банки спрямовують зусилля на нарощування власного капіталу з метою підвищення конкурентоздатності і зниження ризиковості. В Україні стандартами є нормативи капіталу банків,

розрахунок яких наведено в Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні.

Внесені НБУ зміни до облікових процедур щодо формування та реєстрації статутного капіталу банків призвели до поліпшення облікового процесу формування та реєстрації статутного капіталу як основної складової власного капіталу, забезпечили прискорення зростання власного капіталу банків, призвели до покращення діяльності банків та їх надійності і фінансової стійкості. На порозі фінансової кризи для банків проблема капіталізації та оцінювання достатності капіталу банку є особливо актуальною і потребує окремого дослідження.

### **Список використаної літератури**

1. Антонюк О.І. Особливості формування капіталу комерційними банками в Україні / О.І Антонюк // Інноваційна економіка. – 2014. – № 50. – С. 160–164.

2. Чорна О.М. Концепція підвищення ефективності формування власного капіталу банку / О.М. Чорна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://trade.donnuet.dn.ua/download/2012/34/Chorna.pdf>.

3. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. № 2121–III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.

4. Зміни до деяких нормативно-правових актів Національного банку України від 11 вересня 2017 року № 89 / Сайт к мережі Інтернет / [Електронний ресурс] / Постанова Правління Національного банку України. // Режим доступу до матеріалів: <https://bank.gov.ua/document/download?docId=55228582>.

5. International Convergence of Capital Measurement and Capital Standarts / A Revised Framework. Bank Committee on banking supervision. – Basel.- November 2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bis.org>.

6. Криклій А.С. Банківський капітал: соціально-економічна сутність, склад та призначення / А.С. Криклій, М.О. Боровікова // Фондовый рынок. –

2009. – № 39. – С. 12–15.

7. Кириленко В. Б. Статутний капітал банку: особливості формування / В. Б. Кириленко // Фінанси, облік і аудит. – 2010. – № 15 – С. 257–264.

8. План рахунків бухгалтерського обліку банків України та Інструкція про його застосування від 17.06.2004 № 280 / Сайт у мережі Інтернет / [Електронний ресурс] / Постанова Правління Національного банку України. // Режим доступу до матеріалів: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0918-04>.

9. Кіндрацька Л. М. Фінансовий та управлінський облік в банках [Текст]: підручник / Л. М. Кіндрацька; М-во освіти і науки України, Держ. вищ. навч. заклад «Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». – К.: КНЕУ, 2008. – 816 с.